

УДК 349.3

Сирота І.М.,
кандидат юридичних наук, професор кафедри
трудового права та права соціального забезпечення
Національного університету «Одеська юридична академія»,
заслужений юрист України

ПРАВО НА ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В даній статті аналізуються джерела, в яких здійснено науково-теоретичне обґрунтування права на пенсійне забезпечення та його здійснення в сучасних умовах.

Ключові слова: право, пенсія, пенсійне забезпечення, пенсійна реформа.

В данной статье анализируются источники, в которых осуществлено научно-теоретическое обоснование права на пенсионное обеспечение и его осуществления в современных условиях.

Ключевые слова: право, пенсия, пенсионное обеспечение, пенсионная реформа.

This article analyzes the sources in which implemented scientific theoretical foundation of the right to pension benefits and its implementation in the modern world.

Key words: law, pension, pensions, pension reform.

Постановка проблеми. Особливе місце серед прав і свобод людини займає право на соціальне забезпечення. Гарантування цього права, як і ряд інших, закріплено в Конституції України. Одним із основних видів матеріального забезпечення непрацездатних громадян є пенсійне забезпечення. Нині понад 13 млн. українців отримують пенсії, тому необхідність гарантування цієї форми матеріального забезпечення визначено пріоритетним напрямком державної політики. Основним джерелом фінансування системи

пенсійного страхування, які акумулюються в Пенсійному фонді України.

Величезні масштаби пенсійної системи потребують чіткого правового регулювання, врахування всіх умов призначення, перерахунку та виплати пенсій, дисциплінованості платників страхових внесків, об'єктивного та справедливого обліку і оцінки трудової діяльності громадян.

Аналіз дослідження даної проблеми. Різні аспекти даної проблеми в різний час досліджували такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як Бойко М. Д., Буряк В. Я., Пилипенко П. Д., Федорченко Ф. та ін.

Метою даної статті є аналіз джерел літератури, в яких здійснено науково-теоретичне обґрунтування права на пенсійне забезпечення та його здійснення в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Проблемні питання забезпечення права на соціальний захист непрацездатних категорій населення стали темою пенсійної реформи, яка провадиться в нашій країні з 1 жовтня 2011 року, відповідно до Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи від 8 липня 2011 року».

Масштабний реформаційний процес успішно втілюється в країні, в повному обсязі реалізуються ініціативи Президента України у сфері пенсійного забезпечення. Зокрема, проведено перерахунок пенсій, в результаті чого підвищені розміри пенсій.

Перерахунок пенсій проведено з 1 січня 2012 року, відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2013 рік», у зв'язку із збільшенням прожиткового мінімуму до 894 грн., тому мінімальні розміри пенсій підвищені до цього ж рівня.

У зв'язку зі зміною прожиткового мінімуму органами Пенсійного фонду здійснено перерахунки складових пенсійних виплат, які визначаються від розміру прожиткового мінімуму: мінімальний розмір пенсії, доплата за понаднормовий стаж, мінімальна пенсійна виплата, підвищення ветеранам війни, пенсії за особливі заслуги перед Україною та інші доплати і надбавки.

Збільшилися пенсії чорнобильцям, військовослужбовцям, інвалідам війни, мінімальні пенсії інвалідам I, II та III груп і учасникам бойових дій. Безумовно, залучено додаткові кошти для виплати пенсій. Пенсії в Україні у 2012 році сплачувались вчасно та в повному обсязі.

Реформування пенсійної системи, удосконалення механізму визначення розміру пенсій з урахуванням трудового внеску працівника, усунення диспропорції, які склалися в солідарній системі пенсійного забезпечення, – це першочергові завдання на сьогоднішній день.

Пенсійна реформа внесла у законодавство багато новацій, змін, які потребують роз'яснення населенню. Це, перш за все, змінені вимоги до призначення та визначення розміру пенсій. Підвищено на 5 років пенсійний вік для жінок і на 10 років обов'язків страховий стаж для жінок і чоловіків. Тепер громадяни мають право на пенсію за віком після досягнення 60-річного віку, при наявності страхового стажу не менше 15 років. Поступове, протягом 10 років (по півроку на рік) підвищення віку для призначення державної соціальної допомоги жінкам, які не набули права на пенсію (63 роки і старші).

Встановлено обмеження у разі продовження праці особою, яка отримує одночасно пенсію (що нараховується відповідно до спеціальної категорії осіб) і заробітну плату. Протягом цього періоду пенсія виплачується у розмірі, обчисленому на загальних підставах. Урахування зарплати для обчислення пенсії здійснюється за 60 місяців для 2000 року у період 1 січня 2016 р. лише за бажанням особи. Зменшено необхідний страховий стаж для призначення пенсій особами, які стали інвалідами, та диференційовано підвищення необхідного стажу до 10 років (14 років для громадян II та III груп) залежно від групи та віку встановлення інвалідності.

Обмежено пенсії особам, які відносяться до спеціальної категорії, – 80% від суми їх місячної (чинної) заробітної плати замість 90%. Поступово підвищується вислуга для військових з 20 до 25 років (по півроку за рік). Зобов'язання для державних службовців вийти на пенсію по досягненні 62 років чоловіками та 60 – жінками. Призначення пенсії депутатам, у яких

закінчився термін повноважень, не за 2 роки до досягнення пенсійного віку (як раніше), а за 1,5.

Збільшено максимальну величину єдиного внеску з 15 до 17 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. У випадку продовження праці працівником після настання пенсійного віку його пенсія за кожний рік збільшується на 6%, а після 5 років – на 9%.

Основні зміни у сфері реформування пенсійної системи спрямовано на раціоналізацію видатків бюджету Пенсійного фонду України. Змінено порядок розрахунку заробітної плати для призначення пенсії. При розрахунку пенсії враховується середня заробітна плата за три календарні роки, які передують року звернення за призначенням пенсії.

Обмежений для всіх пенсіонерів максимальний розмір пенсії, який не може перевищувати десяти прожиткових мінімумів, встановлених для осіб, які втратили працездатність. Мінімальний розмір пенсії за віком при наявності у чоловіків 35 років страхового стажу, а у жінок – 30 років встановлюється в розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, обмежені розміри спеціальних пенсій для всіх категорій осіб, які передбачені законодавством. Змінені умови призначення та виплати пенсій військовослужбовцям, державним службовцям та прирівняним до них особам.

Але це не повний перелік змін у пенсійному законодавстві. Верховна Рада України внесла зміни постатейно в 22 закони щодо призначення та виплати пенсій. Найбільшу кількість змін внесено в Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р.

Питання пенсійного віку, страхового стажу, розрахунку пенсій, максимальні розміри пенсій встановлені в Законі про реформування пенсійної системи від 8 липня 2011 року № 3688.

Мета пенсійної реформи – підвищити соціальні стандарти, прискорити зростання пенсій, знизити рівень бідності. Але про ефективність пенсійної реформи можна говорити лише тоді, коли економічний розвиток країни забезпечує зростання добробуту кожної людини.

Планується активний розвиток накопичувальної та недержавної пенсійної системи. Але ці питання необхідно ще законодавчо забезпечити.

Література:

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р.
2. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи: Закон України від 08.07.2011 р.
3. Сирота І.М. Право соціального забезпечення в Україні: Підручник. – Х.: Одіссей, 2010. – 408 с.